

AGNES RASMUSSEN

Agnes Rasmussen blev født i 1901 og boede på Bakkegården i sin barndom. Sidenhen har hun måttet tage til takke med alverdens arbejde rundt omkring i det ganske danske land – og sågar uden for landets grænser. Agnes fik indsamlet en masse livserfaring og fandt til sidst sit kald som lærerinde. Læs her Agnes fortælling om datidens arbejdsfordeling og et hårdtarbejdende liv på trods af tidlig gigt.

Erindringer er skrevet af Agnes Rasmussen selv og indsendt af Højbjerg Holme Lokalhistoriske Arkiv – dateret november 1980 – uddrag ved Anny Jensen.

HJALP TIL I HJEMMET FRA BARNSBEN

På Bakkegården i Holme blev der den 3. februar 1901 født en lille pige som det yngste af 12 børn. Det var mig, og jeg kom til at hedde Agnes Kirstine Rasmussen. To små drenge var døde, så nu var der ti børn i hjemmet.

Mor var syg, og om vinteren tilbragte far som regel flere måneder på Finsens Lysinstitut i København for at blive behandlet for lupus. Derfor måtte børnene klare det meste af arbejdet i huset og på gården. For eksempel var det den 5-årige Johanne, der måtte være barnepige mig. Det var selvfølgelig ikke altid lige

morsomt, men Johanne opdagede snart, at hunden, Moppe, også kunne bruges. Johanne satte den op i vuggen, og den var så fredelig, at den fandt sig i det. Moppe blev min bedste legekammerat, og når jeg var ked af det, kom den for at trøste mig. Johanne og en af brødrene havde megen fornøjelse af at drille mig, men hvis det blev for meget, blev de sat til at hjælpe med tærskningen, når de havde middagspause fra skolen.

De ældre søskende kom efterhånden ud at arbejde, men der var som regel to af de ældste piger hjemme, og de lærte mig mange ting. For eksempel lærte de mig at læse, før jeg skulle i skole, da jeg var syv år.

Alle mine søskende kom efterhånden på højskole, og når de kom hjem og havde lært nye sange, blev der sunget af hjertens lyst, selvom det kneb lidt med det musikalske.

På en gård præges arbejdet af årstiderne. Forår, sommer og efterår skulle have og mark passes, og alle måtte hjælpe til, men ved juletid var det i stalden, laden og inde i huset, det meste foregik. Der kom altid en slagter for at slagte og partere grisen. Af blodet blev der lavet blodpølser. Tarmene skulle vendes og renses, og det var de små med til, for de var bedst til at holde tarmene, medens en af de større skyllede ud. Det var ikke rart, for det lugtede ofte fælt. Når der skulle bages til jul, blev den store ovn i vaskehuset varmet op af far, og der blev bagt mange brød, for det var skik, at der blev sendt brød rundt til dem i de små huse. Mange steder var der mange børn, og det kunne godt knibe med at skaffe mad nok til dem. Juleaften gik vi i kirke med nypudsede træsko på. Dem stillede vi i et hjørne af kirken, hvor vi tog skiftesko på.

Når vi kom hjem fra gudstjenesten, skulle der malkes, før julemaden blev serveret. Vi fik risengrød med rosiner i, og bagefter fik vi æbleskiver. Der var ingen juletræ og ingen gaver, men der blev udleveret pebernødder, som man kunne spille "effen eller ueffen" med. Far læste juleevangeliet, der blev sunget julesalmer, og senere blev der læst en julehistorie. Aftenen sluttede med, at vi fik kaffe og kager. Da jeg kom i skole og hørte om andre familiers juletræ, sparede jeg sammen, så jeg hvert år kunne købe et lille juletræ, som blev pyntet til lillejuleaften, hvor far havde fødselsdag, og fars og mors familie kom på

besøg. Det hændte, at fars brødre havde bolsjer med, eller jeg fik en 25-øre. Det var mange penge dengang. Jeg husker den første julegave, jeg fik. Det var et lille hæfte, der hed "Vore husdyr" og havde kostet 15 øre.

Mellem jul og nytår var vi med til et stort juletræ i forsamlingshuset. Hver familie betalte et beløb til udgifterne. Vi gik omkring træet og sang julesalmer, og læreren læste en historie. Bagefter blev der danset, og alle børn fik en godtepose. Sådan en aften glædede vi os til længe i forvejen.

I skolen kom jeg til at sidde ved Karl Niensens Emilie, som blev kaldt Mille. Vi kendte hinanden i forvejen og holdt venskabet ved lige til op i 80-års alderen, hvor der stadig var tre andre klassekammerater jeg også kom sammen med.

FAMILIENS ARBEJDSFORDELING

Vi var jo en stor familie, og det kneb ofte med at samle de penge, far skulle bruge til rejsen og opholdet i København. Han var der ofte i flere måneder efter jul, og når han kom hjem, var hans ansigt fuldt af sår efter behandlingen med lysstråler. Det må have gjort meget ondt, men jeg har aldrig hørt ham beklage sig. Far var rolig og stilfærdig. Jeg har aldrig set ham blive vred eller hørt ham skælde ud. Hvis jeg gjorde noget forkert, sagde han blot: "Men Agnes dog", og det var nok.

Da min storebror, Rasmus, blev gift, fik han gården i forpagtning, og der blev bygget et hus på hjørnet af Møllevejen til mor og far. Der var en stor grund til huset, hvor der blev plantet frugttræer, jordbær, hindbær og andre frugtbuske. Far var udlært gartner, men da et par af hans søskende havde fået jord fra deres fødegård "Tandergård", skulle han også være gårdejer, selv om han havde mere lyst til gartneri. Her ved huset fik han lejlighed til havedyrkning. Da far ikke så så godt, blev det mig, der kom til at foretage okuleringen af de nye træer på grundstammer, der var købt. Far og mor var så heldige, at de kom til at levere frugt og æg til Amtssygehuset i Århus. Jordbærrene blev plukket inden klokken syv om morgenen, for da rejste mor til Århus med dem. Om vinteren, når der kun var få æg, måtte jeg rejse ind med dem, for jeg kunne nøjes med en børnebillet. Man regnede mere med småpenge dengang.

Mor var fra en gård i Battrup. Hun havde tjent som pige på forskellige gårde på egnen og havde også været på højskole. Hun fik god brug for det, hun havde lært, for med ti børn og en syg mand var der meget, hun skulle klare. Det var også hende, der måtte sige noget til børnene, når det kneb med samarbejdet på gården, og hun havde ikke den rolige måde som far. Hun var mere livlig og snakkesalig og meget gæstfri – også overfor de piger og karle, der tjente på andre gårde.

Mange aftener var huset fuldt af ungdom, og når der var en, der kunne spille harmonika, blev der danset. En på aftenen kom hun med et stort fad smørrebrød og en 2-liters ølflaske. Hun sagde nemlig: "Det er bedre, de sidder her, end de går hen til købmanden og drikker brændevin".

Efter at vi var flyttet fra gården, blev mor valgt ind i bestyrelsen for hjælpekasen. Her kunne fattige folk få to eller fem kroner, ja helt op til ti kroner, hvis de havde mange børn. Hvis de pågældende købte kaffe og kager for beløbet, kunne hun blive irriteret på dem og tale længe om det.

Da jeg var ti år, plukkede jeg om sommeren bær på akkord hos gartner Anton sammen med flere skolekammerater. Om sommeren gik vi kun i skole tre halve dage om ugen, og på fridagene arbejdede vi ofte fra klokken seks om morgenen til klokken seks om aftenen. Hvis vi var flittige, kunne vi tjene halvanden til to kroner om dagen.

Da jeg var 13 år, kom jeg også til at hjælpe i huset og med børnene hos gartner Anton. Jeg blev sat til at passe en lille nyfødt pige, foruden at jeg skulle gøre alt det arbejde i huset, jeg kunne nå, når gartneren og hans kone var på torvet i Århus. Nogle gange var jeg med i stedet for konen, og da blev jeg vant til at handle. Jeg skulle også sommetider købe noget af det, konen manglede (småting og enkelte stykker tøj).

FLYTTETE GLÆDELIGT FOR ARBEJDE

I sommerferien 1914 kom jeg til Snedstrup, hvor min søster, Karen, var husbestyrerinde for en gårdejer Worm. Min søster var ikke så rask, så jeg tjente ved at hjælpe i huset og ved at malke. De fik mig overtalt til at blive vinteren med, og så kom jeg til at gå i Vithen skole og til konfirmationsforberedelse hos præsten der. Det blev en dejlig vinter, og jeg fik lov til at blive konfirmeret i

Holme, da mine forældre ikke så gerne ville et fremmed sted hen på grund af min fars sygdom.

Efter konfirmationen kom jeg til at tjene hos gartner Antons broder, Anders, og hans kones søster, Johanne. Jeg skulle hjælpe både ude og inde, og det gik godt det første år, men næste forår blev jeg syg og kom derfor hjem. Jeg havde mavekatar og blodmangel. Da jeg blev rask igen, fik jeg halvdagsplads hos lærer Worm i Holme Skole og skulle hjælpe lidt til derhjemme om eftermiddagen.

Foråret efter skaffede lærer Worm mig en plads på Møllegården på Sjælland, hvor konen var jyde. Hun sørgede for, at jeg kom med i ungdomsforeningen og til gymnastik og foredrag. Efter et år rejste jeg hjem for at lære kjolesyning på Akademiet i Århus. Da jeg var færdig der, kom jeg resten af sommeren til at tjene hos konens søster i Varde.

Der havde jeg det næsten for nemt, for da konen opdagede, at jeg kunne klippe og sy, satte hun mig til det, og så gjorde hun selv meget af det arbejde, jeg skulle have gjort. Til november rejste jeg hjem og fik plads hos nogle gamle folk i Bottrup. Konen var syg og døde, men jeg blev der til maj og passede huset for ham. Jeg var en meget ung husbestyrerinde på 17-18 år.

Lysten til at se andre steder havde jeg stadig. Jeg fik så plads på en gård i Serridslev ved Horsens. Min broder, Søren, tjente på nabogården, så vi kunne følges ad hjem på cykel hver fjortende dag. Jeg skulle malke og med i marken, og konen vaskede op efter middagen, så jeg kunne få en middagslur ligesom karlen. Om sommeren havde hun ingen pige, så jeg flyttede til Vær Præstegård. Der var noget at tage fat på: 43 rum i huset, seks børn og det syvende i vente. Der var også en 14-årig barnepige, men hun havde aldrig været ude før, så hun var ikke meget bevendt. Jeg stod for maden, også når der kom gæster. Selv til barnedåben med både præster og provster var det mig, der både skulle lave maden og servere, men da var jeg også noget nervøs.

Jeg var allerede dengang plaget af gigt og fik i Horsens elektrisk behandling et par gange om ugen. Det hjalp noget, men så blev det bestemt, at jeg skulle på Vallekilde Højskole for at slappe lidt af. Som regel klarede jeg det, men når det

blev for slemt, fik jeg lov til at sove et par nætter på solens sygeafdeling, hvor der var ro.

Det år, 1920, brændte gården derhjemme, og hele Rasmus' familie flyttede hjem til far og mor, så jeg måtte se at få en plads omgående, når opholdet på højskolen sluttede. Jeg var blevet lovet plads hos en gartner i Norge, som en norsk højskolekammerat kendte, men da det trak ud, fik jeg plads som køkkenpige på Stensballegård ved Horsens. Kort tid efter kom der besked om, at jeg kunne få pladsen i Norge, og heldigvis fik jeg lov til at rejse fra Stensballegård, hvis jeg blot ville blive, til høstgildet var overstået. Da skulle alle faste folk og daglejere med familie, ca. 70 personer, til spisning og dans bagefter.

EVENTYRET I DET NORSKE

Endelig kom afrejsens dag: Op klokken fire og med hestevogn til Århus for at nå toget til Frederikshavn. Desværre var toget forsinket, og da vi kom til Frederikshavn, var skibet sejlet. Jeg måtte så telegrafere til Norge, at jeg ville komme med næste skib tre dage senere. Nu var gode råd dyre. Jeg havde ikke penge nok til at rejse hjem igen, så jeg gik hen til højskolehjemmet for at få en kop kaffe til mit medbragte smørrebrød. Der læste jeg i avisen, at de søgte midlertidig hjælp på byens alderdomshjem. Jeg gik derud og fik lov til at bo der, indtil næste skib afgik. Jeg lånte en kittel af bestyrerinden og hjalp med til servering o.a., og tre dage efter sagde jeg farvel og tak. I Norge blev jeg godt modtaget af min nye husbond og hans datter. De var flinke mod mig, og jeg oplevede mange ting, når jeg var med dem på visit. Næste forår fik jeg plads som frøkenpige hos en sorenskriver på Eidsvoll, hvor forholdene lignede livet i Jonas Lies bøger.

Sommeren efter rejste jeg hjem for at komme på Askovs udvidede højskole, og efter anden vinter på Askov blev jeg assistent på et børnehjem i Skovshoved ved København. Morbror Hans og hans søn boede i København, og hos den tilbragte jeg ofte mine fridage med at hjælpe dem lidt, da konen var død.

Jeg ville gerne være lærerinde og fik da også lov til at gå på seminariet i Århus, hvorfra jeg fik min lærereksamen. Der var mange om pladserne i 1927, men pastor Vestergård hjalp mig ind på Ørsted kommuneskole som vikar. Hans

datter var min veninde fra Askov, så jeg fik lov til at bo og spise i præstegården. Nu fulgte vikariater i Viby Skole, på Galtrup Høj- og Efterskole, hvor der også var en privat børneskole. Året efter var jeg på Ølgod Efterskole, og senere hjalp jeg ved et kursus for hjemmesyersker, så jeg fik nogen øvelse i at undervise både børn og voksne.

Endelig fik jeg et vikariat på Holme Skole, hvor jeg senere blev kaldet til forskolelærerinde til en løn af 120 kr. om måneden. Som tjenestepige havde jeg tjent det samme + kost og logi. Jeg sagde alligevel ja til stillingen, for min mor ville gerne have mig til at bo derhjemme, så hun ikke var så alene. Min far var død på Lysinstituttet i sommeren 1922. Mor og jeg boede et par år i huset, men flyttede senere hen i byen og kom til at bo først hos købmanden og senere hos Bukdahl, hvor jeg havde en lille have og plads til et hønsehus. I 1934 flyttede vi til Saralyst i et hus, der tilhørte kommunen. Der var to stuer, køkken, et kælderrum og lidt have.

I 1935-36 var jeg på årskursus i husgerning i København, og efter hjemkomsten kom jeg til at undervise i faget på Skåde skole, hvor der var indrettet et midlertidigt lokale til skolekøkken. Jeg havde børn om dagen og unge piger om aftenen til madlavning. Da Kragelundskolen i 1938 blev indviet, flyttede jeg med derned. Samme år købte jeg huset på Albert Naursvej 26 for 10-11 tusinde kroner.

DEN TRAVLE HVERDAG OG GIGTEN

Det var travle tider: Skole om dagen, aftenskole med husgerning, og så begyndte folkedansen i Holme, som jeg blev opfordret til at lede. De første år var det kun voksne, men senere havde jeg også et børnehold, og et par år efter fik jeg et hold voksne på Kragelund Hotel, så jeg var ikke meget i mit hus. Min mor flyttede om vinteren til Stautrup Hvilehjem og var også en tid hos mine andre søskende. Hun døde i maj 1943.

Jeg søgte og fik adoptionstilladelse. I sommerferien 1943 fik jeg Inger, og i sommeren 1949 kunne jeg hente Else i Ålborg, så nu var de to til at underholde hinanden, og vi blev en lille familie. Jeg holdt op med alt mit aftenarbejde, for nu var der nok at se til derhjemme. Pigerne begyndte i skolen i 1950. I ferierne kørte vi rundt i landet og boede på vandrerhjem. Når vi tog til folkedansstævner rundt i landet, boede vi på hotel. Ellers var det alt for

besværligt at skulle skifte til folkedragt. Vi rejste også uden for landets grænser, f.eks. til Norge, hvor vi rejste med Bergensbanen fra Oslo til Bergen. Sommeren før konfirmationen var vi i Tyrol.

Det blev værre med min gigt. Jeg prøvede "Den kloge mand i Åbyhøj" og fik senere elektriske minibølger, men intet hjalp. Smerterne er jo altid værst om natten, og når man ingen søvn får, er man ikke oplagt om dagen og da slet ikke til at undervise, så jeg måtte holde op i skolen. Heldigvis kom der et nyt middel fra Schweiz, som var smertestillende, men som ikke kunne helbrede, og det har jeg brugt nu i 30 år.

Agnes Rasmussen holdt den 3. februar 1991 sin 90-års fødselsdag på Holme Kro.